

Servitutea internațională

Olga DORUL,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică de pe lângă
Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The fact that many theorists now operate with the term of servitude for the qualification of certain facts, the events on the international arena requires the avoidance of the arbitrary use of this term, which until the last century was seen as a pure concept of Private Law. The main goal of this article is to elucidate the legal content of this institution of law, and to achieve a systemic approach, especially to detect the correlation between the following terms: servitude, state territory, state sovereignty and territorial sovereignty. Also, we aim to provide answers to the following points: automatic transmission of a servitude from one state to another; types of international servitude, expectations of the institution of international servitude on the contemporary stage.

Unii autori pun sub semnul întrebării existența servituții în dreptul internațional public, [1, p. 294] or, doctrina servituții în dreptul internațional contemporan nu are un caracter uniform. Începând cu dreptul Romei Antice, în sprijinul conceptului a fost elaborat un set de reguli necesare pentru realizarea sa în practică, însă nu i-a fost determinat conținutul filosofic și teoretic. Într-o astfel de stare servitutea a fost transmisă semifeudalului *jus publicum* din secolele XVI și XVII. Ulterior, în secolele XVII și XVIII, doctrina a fost marcată de dezvoltarea *jus gentium*. Această experiență, trecerea de la dreptul privat la dreptul public și apoi la dreptul internațional, au impulsionat încercările de abordare doctrinară a conceptului de servitute internațională. Modificările efectuate de ordinea feudală, dinastică și mercantilistă au lipsit conceptul de aspectul său simetric. [2, p. 627-641] Ulterior, în secolul al XIX-lea, servitute internațională era considerată obligația consfințită în practica internațională de neutralizare a anumitor porțiuni de teritoriu (de exemplu, neutralizarea Savoiei superioare în beneficiul Elveției în conformitate cu Actul final al Congresului de la Viena (1814-1815). La finele sec. XIX – începutului sec. XX doctrinele franceză, americană și, parțial, cea germană de drept internațional au început să opereze cu concepția de servitute internațională în viața internațională. Prin servitute internaționale

erau desemnate diversele modalități de ocupare temporară a teritoriului străin (de exemplu, închirierea porturilor, concesiunile în Extremul Orient), situațiile de utilizare a teritoriului străin pentru tranzit (de exemplu, prin Canalul Suez sau Kiel). [3]

Pentru prima dată termenul „servitute” a fost utilizat în tratatul internațional din anul 1281 în conformitate cu care ducele Liechtensteinului a acordat magistratului din orașul Speier castelul și teritoriul său în scopuri militare. [4, p. 120-126] În practică, această instituție are, în primul rând, un interes istoric exemplificat prin: poliția maritimă din Muntenegru oferită Austro-Ungariei în baza Tratatului de la Berlin din anul 1878; dreptul recunoscut Franței de a reglementa pescuitul resortisanților săi într-o porțiune a coastei Terranovain în virtutea Tratatului de la Utrecht (1713) și celui de la Paris (1763); asumarea sarcinii de reglementare a funcțiilor vamale monegaste de către administrația franceză (Convenția asupra uniunii vamale din 18 mai 1963). [5, p. 482]

Deși termenul *servitute*, după cum a fost menționat, a fost împrumutat din dreptul privat roman, mulți autori critică aplicarea acestuia în dreptul internațional, deoarece servitutea internațională nu este subiectul aceleiași reguli, după cum se prezintă în dreptul privat roman. Conținutul servituții în dreptul privat roman (și echivalentul acestei instituții în sis-

temele contemporane de drept) presupunea faptul că „este legată de teren”, prin urmare toți succesorii dreptului de proprietate asupra teritoriului grevat de servitute deveneau automat subiecții regimului de servitute și, respectiv, toți succesorii proprietarilor terenului „dominant” erau în drept să reclame beneficiul de servitute.

Cu toate aceste opinii, astăzi termenul „servitute” s-a înrădăcinat temeinic în teoria dreptului internațional, semnificând un complex de relații practice. Tradițional, se vorbește despre servitutea internațională atunci când teritoriul care aparține unui stat este folosit într-un mod specific pentru a servi interesele unui alt stat. Statul care se bucură de beneficiile servituții este în drept să realizeze anumite acțiuni în teritoriul grevat de servitute (de exemplu, să realizeze dreptul de trecere sau să utilizeze apa pentru irigare etc.). Corelativ, statul care suportă realizarea servituții poate fi obligat să se abțină de la anumite acțiuni (de exemplu, să nu interzică staționarea trupelor armate pe teritoriul grevat de servitute). [6, p. 159]

Sub influența teoriei care asimilează teritoriul unui obiect de proprietate, anumiți autori au susținut că un teritoriu de stat poate fi grevat de servituți asemănătoare celor din dreptul privat. Jurisprudența internațională se arată ca fiind foarte rezervată cu privire la această teză. O asemenea servitute va fi „puțin conformă principiului de suveranitate” și existența sa rămâne controversată. Deoarece, necăutând la toate, expresia este citată în vocabularul internațional, prin urmare, nu este cazul să-i atribuim un sens care ar antrena confuzii. Nu trebuie nici să definim servitutea conform criteriilor de drept privat, prea legate de ideea proprietății, nici să o aplicăm situațiilor de simplă partajare a exercitării competențelor între state. Nu există servitute teritorială decât doar dacă un stat acceptă să transfere unui alt stat anumite competențe, care în mod normal îi revin în calitate de suveran teritorial. Partajul competențelor trebuie să aibă loc în anumite domenii și nu asupra ansamblului atribuțiilor teritoriale ale statului: în caz contrar ne aflăm în situația unei ocupări, cesiuni sau a unui protectorat. Conform formulei expuse de Lauterpaht, servituțile internaționale „presupun

anumite drepturi de jurisdicție și de suveranitate exercitate în interiorul unui alt stat”. [5, p. 482]

Suplimentar, în doctrina dreptului internațional public pot fi întâlnite următoarele definiții ale servituții internaționale:

- servitutea este situația unui stat care, în baza dreptului internațional, se bucură de anumite drepturi teritoriale în teritoriul altui stat; [7, p. 124]

- servitutea este o restricție excepțională impusă de tratat asupra suveranității teritoriale a unui alt stat; [7, p. 125]

- servitutea internațională este o „restricție particulară și localizată a suveranității teritoriale”; [8, p. 99]

- servitutea internațională presupune în dreptul internațional limitarea drepturilor teritoriale ale unui stat în beneficiul altui stat: crearea bazelor navale, așezărilor în teritorii străine, tranzitul prin canale etc.; [9, p. 554]

- servitutea internațională este definită drept o restricție adusă suveranității teritoriale a unui stat în favoarea unui alt stat; [10, p. 392-393]

- servitutea internațională presupune, în știința dreptului internațional și în practica diplomatică, limitarea drepturilor statelor față de o anumită porțiune din teritoriul său în beneficiul altui stat. Se au în vedere limitările, care în cazul transmiterii teritoriului respectiv, trec asupra noului posesor; [3]

- servitutea internațională este concepția care s-a dezvoltat în trecut, în conformitate cu care anumite drepturi ale statelor față de întregul sau o parte din teritoriul străin sau anumite obligații ale suveranului teritorial față de statele străine cu privire la o parte sau întregul său teritoriu sunt strâns legate de teritoriul în cauză și la schimbarea apartenenței sale trec în mod automat asupra noului suveran teritorial. Se referă la servitutea internațională: tranzitul de orice tip, arenda teritoriului străin și bazele militare străine, zonele demilitarizate și neutralizate. [11, p. 365]

Deși din definițiile propuse mai sus rezultă ideea că servitutea are menirea de a restrânge suveranitatea deplină și absolută a unui stat, totodată, ea nu va avea niciodată ca efect crearea unei dependențe absolute a unui stat față de un alt stat. [10, p. 393] Mai mult decât

atât, servitutea nu derogă de la suveranitatea statului, deși termenul poate lăsa impresia greșită a unui raport de aservire. [8, p. 100]

Fundamentul servituții internaționale.

Servitutea rezultă dintr-o lungă posesie, dintr-o utilizare îndelungată sau din dispozițiile unui tratat internațional, care consacră dreptul și reglementează utilizarea. [10, p. 393] Or, renunțarea la competențele teritoriale exclusive care reprezintă servitutea internațională este prea exorbitantă pentru a fi stabilită altfel decât în baza unui tratat. [5, p. 482] Deci în mod normal, drepturile ce decurg din servitute sunt create cel mai frecvent în baza tratatului, dar reprezintă mai mult decât o obligație convențională. [7, p. 124] În general, putem atribui tratatele de servitute în categoria aranjamentelor perpetue prin însăși natura stipulărilor conținute. [10, p. 393] În acest sens, tratatele internaționale abundă în exemple de servituți internaționale. De exemplu, statele semnează acorduri ce permit pescuitul altor state în apele lor teritoriale. De asemenea, statele își exprimă adeseori acordul în vederea dreptului de tranzit prin teritoriul sau apele lor pentru navele și cetățenii altor state, [8, p. 99] statele permit navigația pe un fluviu internațional, utilizarea porturilor și aeroporturilor etc. [7, p. 125]

De asemenea, există situații când servitutea poate rezulta din cutume locale. Acest fapt îl putem deduce din practica internațională, *Cazul privind dreptul de trecere prin teritoriul Indiei* (India vs. Portugalia) examinat de Curtea Internațională de Justiție în anul 1960. [6, p. 159] În anul 1947 India a căpătat independență, însă în teritoriul său au fost incluse câteva enclave, care se aflau sub dominația colonială a Portugaliei: Daman – pe țărmul de vest și Dardra și Nagar-Aveli, amplasate în interiorul teritoriului terestru. Guvernul colonial al Portugaliei realiza dreptul de trecere între enclave, care le-a fost pus la dispoziție încă de către Marea Britanie în timpul dominației coloniale. În anul 1953 India a limitat acest drept de trecere, iar în 1954 forțelor portugheze nu le-a fost permisă trecerea din Daman în Dardra și Nagar-Aveli, în scopul de a stopa dezordinea care a apărut acolo, ulterior dreptul de trecere a fost retras. În același timp, India nu nega suveranitatea Portugaliei asupra enclavelor.

În respectivul caz Curtea a fost mai receptivă pentru operarea cu termenul de servitute decât în situații analogice ce au avut loc anterior. Dreptul de trecere a fost garantat Portugaliei prin regulile Maratha și mai târziu au fost acceptate de Guvernul Indiei (britanic) în baza unui tratat ce a fost continuat de India după proclamarea independenței. Totodată, Curtea, acceptând existența *jus in rem*, a refuzat să-l califice expres în calitate de servitute și a susținut pretenția Portugaliei în baza cutumei locale. La fel, s-a menționat că asemenea drept nu este general și este inaplicabil forțelor armate, poliției, armamentelor, precum și este obiectul controlului și reglementării din partea Indiei. Curtea a demonstrat că drepturile ce decurg din suveranitate pot fi limitate de anumite dispoziții sau considerente istorice. În acest mod, a apărut întrebarea dacă dreptul de tranzit instituit în favoarea unui stat pentru a comunica cu enclavele constituie o servitute sau un drept cutumiar. [7, p. 125-126]

Tipuri de servitute internațională. Există o categorie de servituți create prin însăși natura lucrurilor, prin raporturile naturale ale statelor chemate să se dezvolte unele lângă altele. Astfel, mijlocul unui râu poate constitui limita teritorială dintre două state, însă direcția curentului de apă sau forța vântului pot prezenta caracteristici insuficiente și statul este nevoit să le împrumute de la alte state; fie teritoriul unui stat poate fi înconjurat de teritoriul unui alt stat, astfel primul aflându-se în imposibilitatea de a ajunge la mare fără a traversa teritoriul statului vecin; în final, există situațiile teritoriilor enclave. În toate situațiile indicate mai sus, necesitățile au creat servitutea de trecere. Acest tip de servitute a căpătat denumirea de *servitute publică naturală*. Suplimentar, există servitutea pozitivă consimțită în mod liber de către state și presupune fie recunoașterea în beneficiul unui stat a anumitor drepturi suverane în alt teritoriu, fie interzicerea în teritoriul său exercitarea drepturilor asemănătoare, de aici vine clasificarea: servitute afirmativă sau pozitivă și servitute negativă. Exemple de servitute pozitivă sunt: folosirea de către trupele unui stat străin a drumurilor unui alt stat, ocupația militară a unui teritoriu străin etc. Servitute negativă se consideră obligația unui stat de a se abține de la exercitarea oricărui act de

jurisdicție față de cetățenii altui stat; obligația de a avea un anumit contingent numeric de soldați, anumite nave de luptă, fie de a construi nave de luptă în spații determinate; scutirea de impozite acordată anumitor persoane etc. [10, p. 392-393]

Reieșind din practica statelor, dar și din contextul doctrinar în materie, deducem următoarele tipuri de servituți internaționale:

1. **Servitutea pozitivă** presupune faptul că un stat permite altuia să realizeze anumite acțiuni în teritoriul său.

2. **Servitutea negativă** are loc atunci când un stat nu permite altui stat să folosească sau să realizeze anumite activități în teritoriul său.

3. **Servitutea militară** permite unui stat să-și creeze propriile baze militare în teritoriul străin. De exemplu, S.U.A. are mai multe baze militare în diferite state.

4. **Servitutea economică** este atunci când un stat permite altui stat trecerea prin teritoriul său a bunurilor sau valorilor economice cum este tranzitul (poștal, de pasageri, de mărfuri), tranzitul prin canalele și strâmtorile internaționale, arenda teritoriilor pentru întreprinderile economice etc. De exemplu, India permite Nepalului să utilizeze portul din Calcutta și drumul spre port pentru a permite statului intercontinental să importe bunuri.

5. **Servitute strategică.** Aceasta îmbracă forma regimurilor juridice de teritorii demilitarizate, teritoriile neutralizate, precum și tranzitul trupelor armate ale O.N.U., bazele militare temporare ale O.N.U.

6. **Servitute politică** constituie arenda teritoriilor și a clădirilor pentru ambasade, consulate, pentru reprezentanțele O.N.U. și alte organizații internaționale etc. [4, p. 120-126]

Din teorie, dar și din practica statelor din trecut și actuală rezultă următoarele exemple de servituți:

- *comunicarea cu enclavele.* De exemplu, relațiile din secolul al XIX-lea dintre Germania și Prusia privind comunicarea cu cele 196 de enclave; administrarea anglo-indiană, legată de existența enclavelor în teritoriul britanic al Indiei; enclava Flint (Wales) în Cheshire (Anglia) etc.; [1, p. 294]

- *marea teritorială.* Deși parte integrantă a teritoriului statului, marea teritorială este grevată de o servitute internațională: de trecere

inofensivă a navelor și aeronavelor străine. Astfel, în conformitate cu articolul 17 „*Dreptul de trecere inofensivă*” din Convenția O.N.U. cu privire la dreptul mării din anul 1982, *sub rezerva Convenției, navele tuturor statelor riverane sau fără litoral se bucură de dreptul de trecere inofensivă în marea teritorială;*

- *strâmtorile internaționale.* Convenția O.N.U. cu privire la dreptul mării [12] consfințește la fel și servitutea de trecere prin strâmtorile care servesc navigației internaționale. În baza articolului 38 „*Dreptul de trecere în tranzit*”, toate navele și aeronavele beneficiază de dreptul de trecere în tranzit fără piedici, cu restricția că acest drept nu se extinde asupra strâmtorilor formate de teritoriul continental al unui stat și o insulă aparținând acestui stat, dacă există în largul insulei o rută de mare liberă sau o rută care trece printr-o zonă economică exclusivă la fel de comodă din punctul de vedere al navigației și al caracteristicilor hidrografice.

La fel, cu referire la servituțile instituite în apele maritime, deși indirect, articolul 125 din Convenția cu privire la dreptul mării „*Dreptul de acces la mare și de la mare și libertatea de tranzit*” [12] prevede:

„1. *Statele fără litoral au dreptul de acces la mare și de la mare pentru a exercita drepturile prevăzute în convenție, inclusiv cele privind libertatea mării libere și patrimoniul comun al umanității. În acest scop, ele se bucură de libertatea de tranzit prin teritoriul statelor de tranzit cu orice mijloace de transport.*

2. *Condițiile și modalitățile exercitării libertății de tranzit vor fi convenite între statele fără litoral și statele de tranzit interesate, pe cale de acorduri bilaterale, subregionale sau regionale.*

3. *În exercitarea deplinei suveranități pe teritoriul lor, statele de tranzit au dreptul de a lua toate măsurile pentru a se asigura că drepturile și facilitățile stipulate în prezenta parte, în favoarea statelor fără litoral, nu aduc în niciun fel atingere intereselor lor legitime.”*

Fluviile și canalele internaționale. Servitutea internațională este invocată și cu referire la dreptul de trecere prin fluviile și canalele internaționale. Or, servituțile sunt în mod special importante dacă au legătură cu fluviile și canalele. În secolul al XVIII-lea statele obișnuiau să excludă navele străine din navigația pe căile de apă din teritoriile lor. Acest fapt a

creat dificultăți serioase, în special pentru statele intercontinentale. Începând cu anul 1815, au fost încheiate numeroase tratate prin care majoritatea fluviilor de pe glob au fost deschise pentru navigație fie pentru toate navele tuturor statelor, fie pentru navele statelor riverane sau pentru navele ce aparțineau statelor-părți la tratate (termenii utilizați de tratate variau). Convenția de la Constantinopol, semnată în anul 1888 de către Turcia și alte nouă state, a declarat canalul Suez deschis pentru navele tuturor națiunilor. Aceleași reguli au fost aplicate canalului Panama în baza tratatelor semnate de către Statele Unite ale Americii cu Regatul Unit și Panama în anii 1901 și 1903. Egiptul a acceptat să succeadă obligației Turciei asumate în baza Convenției de la Constantinopol din anul 1888, iar după naționalizarea canalului, a depus o declarație la Secretariatul Națiunilor Unite în anul 1957, reafirmând intenția „de a respecta termenii și spiritul Convenției de la Constantinopol” și fiind de acord să accepte jurisdicția Curții Internaționale de Justiție în toate diferendele dintre Egipt și alte părți la convenție care ar putea interveni în baza convenției. [6, p. 160]

Frontiera de stat. Servitutea se aplică deseri în regiunea frontierelor de stat și presupune dreptul unui stat asupra teritoriului altui stat cum este dreptul de tranzit prin frontiera de stat, dreptul de a crea în aceste regiuni porturi, zone vamale speciale, dreptul de utilizare a fluviilor internaționale, a canalelor internaționale și a conductelor petroliere, exploatarea resurselor naturale în teritoriu străin, dreptul de a pescui în ape maritime teritoriale străine. [4, p. 120-126]

Acordurile de sediu semnate de organizațiile internaționale interguvernamentale și statele-gazdă. De exemplu, acordul de sediu semnat în anul 1947 de către Organizația Națiunilor Unite cu Statele Unite ale Americii denotă o servitute internațională. În acest sens, secțiunea 9 din acord conține dispoziții privind inviolabilitatea sediului organizației, printre care se numără interdicția impusă autorităților naționale ale S.U.A. de a pătrunde în sediul organizației etc. [13]

Pentru a exemplifica practic tipurile de servitute, estimăm necesar să analizăm următoarele situații din practica statelor: cauza

North Atlantic Fisheries (1910), cazul Companiei Căilor Ferate Aix-la-Chapelle-Maastricht vs. Thewis (1914), precum și cazul Insulele Harnish (1998).

În cauza *North Atlantic Fisheries (S.U.A. vs. Marea Britanie)* examinată de Curtea Permanentă de Arbitraj Internațional la 7 septembrie 1910, S.U.A. au pretins că anumite drepturi de pescuit în favoarea populației sale pe coasta Newfoundland în baza tratatului din anul 1818 încheiat cu Marea Britanie constituie o servitute și acest drept a fost o limitare a suveranității Marii Britanii. La rândul său, Marea Britanie nega existența servituții internaționale și afirma că exercitarea unor asemenea prerogative este obiect de reglementare a legilor locale ale Marii Britanii sau ale coloniilor sale. Decizia tribunalului cu referire la servitutea internațională s-a rezumat la următoarele: în primul rând, dreptul de a reglementa în mod rezonabil libertățile consfințite de Tratatul din 1818 aparține Marii Britanii; în al doilea rând, dacă un astfel de drept există, urmează a fi elucidate atribuțiile Marii Britanii în raport cu cele ale S.U.A. Având în vedere faptul că competența de a reglementa libertățile conferite de Tratatul din 1818 este un atribut al suveranității, în astfel de calitate, aceasta trebuie pusă la baza suveranității teritoriale, cu excepția cazului în care este adusă proba contrarie. Ținând cont de faptul că unul dintre elementele esențiale ale suveranității este exercitarea sa strict în limitele teritoriale, în lipsa probei contrarii, teritoriul este considerat interdependent cu suveranitatea. Arbitrii de la Curtea Permanentă de Arbitraj nu au fost de acord cu această afirmație și au constatat: (a) nu există nicio dovadă că doctrina internațională a servituții a fost una cu care, fie statul american sau britanic s-au familiarizat în 1818, suplimentar, niciun publicist englez nu a utilizat termenul înainte de 1818; (b) o servitute, în dreptul francez, poate fi un drept real și nu poate fi personal; (c) o servitute în dreptul internațional presupune o garanție expresă a drepturilor suverane și presupune o analogie cu relația dintre *praediumdominans* și *praediumserviens*, întrucât, prin Tratatul din 1818, un stat garantează libertatea de a pescui, care nu este un drept suveran, ci un drept pur economic, pentru populația unui alt stat; (d) concepția servituții internaționale în sensul

care este acum utilizată își are originile în condițiile existente ale Imperiului Roman unde stăpânul terenului nu era pe deplin suveran, el deținea teritoriul în numele Imperiului Roman; dreptul său era mai degrabă de natură civilă decât unul public și, prin urmare, cu siguranță nu era complet suveran; (e) această doctrină fiind puțin potrivită cu principiul suveranității ce predomină în statele cu sistem constituțional de guvernare, cum ar fi Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, pornind de la natura relațiilor internaționale actuale ale statelor suverane, și-a găsit puțin sprijin din partea doctrinarilor moderni. Aceasta ar putea fi, prin urmare, în interesul general al comunității internaționale și al părților la acest tratat, să fie afirmată de către Tribunal doar întru exprimarea probei unui contract internațional; (f) deoarece, chiar dacă aceste libertăți de pescuit ar constitui o servitute internațională, servitutea ar deroga de la conceptul de stat suveran. [14]

Prin derogare de la regulile consfințite deja, Curtea Supremă din Cologne, prin decizia din 21 aprilie 1914 cu privire la *cazul Companiei Căilor Ferate Aix-la-Chapelle-Maastricht vs. Thewis* (Guvernul Regal al Olandei), a decis că, prin tratatul din 26 iunie 1816 încheiat între Prusia și Olanda, a fost creată o servitute în beneficiul Guvernului Olandei. În avizul său, Curtea a statuat: considerentele Guvernului olandez, precum că, în conformitate cu toate circumstanțele cazului, acest tratat de frontieră dintre Prusia și Olanda poartă caracterul unui acord de drept internațional, prin care suveranitatea teritorială a celor două state vecine a fost delimitată reciproc, trebuie să fie acceptate. Sectoarele comunelor Kerlirade și Rolduc aparțin Prusiei, dar guvernul olandez își păstrează dreptul de a desfășura lucrări miniere în aceste sectoare cedate. Acest lucru înseamnă, după cum argumentează corect Guvernul olandez, că nu este ceea ce ar putea fi numită concesiune minieră pe care statul Olanda a acordat-o Prusiei în conformitate cu dreptul privat, ci presupune excluderea unor drepturi de suveranitate asupra părților cedate ce decurg din deținerea suveranității teritoriale. În acest caz, o parte a suveranității teritoriale asupra părților cedate aparține Olandei și anume - dreptul de a extrage cărbune și alte minerale conținute în cărbune. Astfel, a

apărut un gen de servitute internațională prin care Olanda, ca stat împuternicit legal, are dreptul să-și exercite propria competență legislativă și supraveghere polițienească cu privire la această mină acum precum ca și anterior. Ea are drepturi reale suverane cu privire la obiectul situat în teritoriul statului străin. [14]

În cauza Insulele Hanish, diferend apărut între Eritreea și Yemen (1998), Tribunalul arbitral a asimilat dreptul de pescuit tradițional al pescarilor ambelor părți în preajma insulelor în diferend cu „un gen de servitute internațională”. Totodată, este vorba despre o concepție prea generală, și nu tehnică, a noțiunii de servitute internațională.

Subiecții servituții. Atunci când beneficiarii unei servituți internaționale pot fi cetățenii statului, însuși titularul dreptului este un stat suveran (mai rar, o organizație internațională interguvernamentală) în detrimentul unui alt stat suveran. [8, p. 99] Totodată, transferul competențelor care devine posibil datorită instituției servituții ar putea găsi un nou domeniu de aplicare odată cu dezvoltarea organizațiilor „integrate”, însă realizarea lor este interzisă, organizațiile internaționale neavând propriul teritoriu. [15, p. 541]

Orice servitute, indiferent de natura sa și de origine, este privită ca un drept real permanent atât pentru statul obligat, cât și pentru statul căruia i-a fost acordat acest drept. Ea se transmite activ și pasiv succesorilor puterii suverane. Servitutea de drept public rămâne aceeași, indiferent de revoluțiile interne, schimbările formei de stat sau modificările constituționale operate în interiorul statului. Războiul poate suspenda exercițiul unei anumite servituți, însă aceasta va reveni în deplină măsură odată cu restabilirea păcii, cu excepția situației când modificarea circumscripțiilor teritoriale nu a eliminat condițiile esențiale exercitării acestui drept. Există, de asemenea, servituți de drept public, de exemplu, acele de apă, de comunicare liberă între locuitorii regiunilor de frontieră care continuă să se aplice, din rațiuni umanitare sau de avantaje reciproce, inclusiv pe perioada ostilităților. [10, p. 393]

Cu referire la acțiunea în timp, servitutea presupune un drept ce aparține unui stat suveran de a exercita o anumită autoritate în

teritoriul sau marea teritorială ale altui stat suveran pentru o perioadă de timp substanțială. În același timp, juriștii internaționali nu sunt unanimi cu referire la subiectul duratei în timp a servituții internaționale. Nici astăzi nu poate fi găsit răspunsul exact la întrebarea: cât timp trebuie să fie exercitat un angajament al statului pentru a fi calificat ca servitute internațională? Unii autori neagă faptul că un angajament exercitat timp de ani de zile poate fi calificat drept servitute internațională. Alții neagă trăsătura servituții ca fiind „perpetuă”, însă insistă ca ea să fie „permanentă”. [8, p. 99] Pornind de la faptul că acest drept este legat de teritoriu și se realizează în legătură cu el, este un drept real, [7, p. 124] mai mulți autori, printre care și Oppenheim, consideră că servitutea poate trece automat la alt stat și are caracter perpetuu. Există multe exemple când statele succesoare erau obligate să respecte restricțiile teritoriale angajate de statele predecesoare. De exemplu, în cazul privind Districtul Gex și Savoia Superioară (Elveția c. Franța, 1932) Curtea Permanentă de Justiție Internațională a constatat că Franța era obligată să respecte promisiunea Sardiniei de a menține o regiune fără control vamal în teritoriul pe care Franța l-a obținut în consecință din partea Sardiniei.

Servitutea internațională presupune însă și anumite riscuri. De exemplu, ar fi foarte riscant din punctul de vedere al dreptului internațional dacă dreptul creat de servitute nu ar rezista schimbărilor de ordin suveran; atunci când populația dintr-un anumit teritoriu este dependentă din punct de vedere economic de sursele de apă din teritoriile vecine. În asemenea situații, bunăstarea lor ar putea fi periclitată de eventualele schimbări de suveranitate în teritoriile în cauză. [6, p. 159] Prin urmare, dreptul de servitute este legat de teritoriu chiar dacă acesta trece sub suveranitatea altui stat. În același timp, acceptarea servituții nu reprezintă o careva negare a suveranității. [7, p. 124-125]

Totodată, servituțiile internaționale pot fi instituite nu doar în beneficiul unui singur stat, ci în beneficiul mai multor state ori chiar în beneficiul tuturor statelor existente pe glob. De exemplu, în anul 1856, Rusia și-a asumat în baza unui tratat o obligație să nu consolideze

insulele Aaland în Marea Baltică; insulele se află aproape de Stockholm, însă Suedia nu era parte la tratat. În anul 1918 insulele au devenit parte componentă a teritoriului Finlandei, care imediat a început să le fortifice. Suedia, simțindu-se amenințată de fortificații, a depus o plângere la Consiliul Societății Națiunilor. Consiliul a desemnat un Comitet de Juriști pentru a raporta aspectele legale implicate. [6, p. 159] Comitetul a avizat Consiliul că Finlanda a succedat obligația asumată de Rusia, iar Suedia poate invoca în acest sens Tratatul general de pace din anul 1856 încheiat între Franța, Marea Britanie și Rusia cu privire la demilitarizarea insulelor chiar dacă nu este parte la el, deoarece tratatul a avut scopul de a menține balanța puterilor în Europa și, prin urmare, ar putea fi invocat de către toate statele care se simt „direct interesate”, inclusiv Suedia. De asemenea, Comitetul a statuat că „existența unei servituții internaționale în sensul pur tehnic al termenului, în mod general nu este admisă”. Însă prevederile relative la demilitarizare „au constituit un statut internațional special din considerente de ordin militar al insulelor Aaland”. De aici rezultă că orice stat care posedă insulele trebuie să se conformeze obligațiilor create cu privire la ele. [7, p. 126]

În *cazul Wimbledon*, examinat de Curtea Permanentă de Justiție Internațională în anul 1923, Regatul Unit a pretins că dreptul de trecere prin canalul Kiel, garantat în articolul 380 din Tratatul de pace de la Versailles, ce prevede „*canalul Kiel și accesul la el întotdeauna vor fi libere și deschis în condiții de egalitate pentru navele comerciale și militare ale tuturor națiunilor care sunt în stare de pace cu Germania*”, [16] constituie o servitute a Germaniei. Curtea a statuat că în termenii articolului 380 din Tratatul de la Versailles „canalul a devenit o cale de apă internațională care, în baza tratatului, asigură un acces mai ușor la Marea Baltică în beneficiul tuturor națiunilor lumii”. Totodată, Curtea nu și-a exprimat expres punctul de vedere asupra servituții. [7, p. 125]

Servitutea încetează fie în baza regulilor ordinare de nulitate (de exemplu, servitutea ce contravine principiilor fundamentale de drept internațional public, suveranității statului), fie în rezultatul încetării tratatelor internaționale. Ea încetează, de asemenea, în urma apariției

între statele obligate a noilor tratate ce modifică sau suprimă servitutea; prin abandon; prin renunțarea expresă sau tacită din partea statului care are dreptul la servitute. Neexercitarea servituții o perioadă determinată, în care ocazia de a face uz de ea a apărut de mai multe ori se consideră renunțare. [10, p. 393]

Rezumând, exemplele arătate mai sus ne demonstrează că, prin natura sa, servitutea internațională se prezintă ca o relație dintre state egale și suverane. Or, statul, în virtutea suveranității sale, care îi conferă o personalitate juridică universală, exprimată prin drepturile și obligațiile pe care le exercită pe plan internațional, poate decide cui și pentru ce perioadă de timp va atribui asemenea drepturi. În termeni juridici, servitutea are un re-

gim juridic stabilit de dreptul internațional atât în mod expres, cât și tacit, ce presupune limitarea suveranității teritoriale a unui stat prin cedarea expresă a unui drept suveran în beneficiul unui alt stat, unui grup de state sau comunității internaționale.

Nu în ultimul rând, servituțiile internaționale sunt instrumente extrem de eficiente întru asigurarea dezvoltării coerente a relațiilor internaționale. De altfel, servitutea trebuie să corespundă principiilor de conviețuire pașnică [4, p. 120-126] și, privind în ansamblu, ne exprimăm acordul total vis-à-vis de opinia marelui diplomat al păcii, Nicolae Titulescu, precum că suveranitatea statelor este grevată de o servitute internațională în favoarea păcii și a dreptului internațional.

BIBLIOGRAFIE

1. Farran C. d'Olivier, International enclaves and the question of state servitudes. The international and comparative law quarterly. Cambridge University Press International, vol. 4, nr. 2, apr. 1995, p. 294-307.
2. Potter P. B., The doctrine of servitudes in international law. The American Journal of International Law, vol. 9, no. 3 (Jul., 1915), p. 627-641.
3. www.pravoteka.ru/enc/3252.html
4. Лазарев М. И., Международные сервитуты. Правоведение, №1, 1965, с. 120-126.
5. Nguyen Quoc Dinh, Droit international public. L.G.D.J., Paris, 1999, p. 482.
6. Malanczuk Peter, Michael Barton Akehurst, Akehurst's modern introduction to international law, seventh revised edition, 1997, Routledge, London, p. 159 (452 p.).
7. Verma K., An introduction to public international law. Prentice-Hall of India Pvt. Ltd, 488 p.
8. Ross Fowler M., Bunck J. Marie, Law, Power and the Sovereign State. „The evolution and application of the concept of sovereignty”. Penn State Press, Pennsylvania, 1995, 200 p.
9. Сухарев А., Большой юридический словарь. Издание второе, переработанное и дополненное. Москва, Инфра-М, 2004, p. 55 (704 p.).
10. Calvo Ch. Dicționar-manual de diplomație și de drept internațional public și privat, The Lawbook exchange, Ltd. Clark, New Jersey, 2009, p. 392-393 (475 p.).
11. Клименко Б., Словарь международного права. Москва, 1986, с. 365.
12. Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării, 1982. http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/instrumente_internationale/conventie_asupra_dreptului_marii_1/
13. Acordul între Organizația Națiunilor Unite și Statele Unite ale Americii privind sediul Organizației Națiunilor Unite, 1947 <http://archive.icann.org/en/psc/annex3.pdf>
14. Scott James Brown, Cases on international law principally selected from decisions of english and american courts. st. Paul westpublishing company, 1922. <http://www.archive.org/details/cu31924017497037>
15. Nguyen Quoc Dinh, Patrick Daillier, Mathias Forteau, Alain Pellet, Droit international public. L.G.D.J., 8e ed., Paris, 2009, p. 541 (1709 p.).
16. Tratatul de pace de la Versailles, 1919.

Prezentat: 05 august 2013.

E-mail: olgadorul@yahoo.com